

jak przedstawiciela rodziny koniowatych, onagera. Nieparzystokopytny onager (*Equus hemionus onager*), niewielki wzrostem, jest podgatunkiem kułana, żyjącego w Azji Środkowej. Inny ciekawy okaz fauny to koziorożec nubijski (*Capra nubiana*). Wśród gryzoni wyróżnia się złota mysz koleczasta (*Acomys rusatus*), szukający schronienia w skalnych szczelinach. Są i większe, groźniejsze gatunki: lampart i hiena.

Nie zawsze jednak było tu tak dziko i pusto. Tyśiące lat temu klimat w Machtesz Ramon był wilgotniejszy, sprzyjający życiu. Środowisko było zielone, obfitowało w paszę, dzięki czemu obfitowało ono w zwierzynę. Poświadcza o tym znalezisko resztek obozu myśliwskiego sprzed 50 tys. lat, zaś sprzed 10 tys. pochodzą fragmenty stałego już osadnictwa. Po przejściowym pogorszeniu się klimatu sytuacja znowu stała się 2,2–2 tys. lat temu korzystna, co przyciągnęło kolejną grupę osadniczą. W XI–X w. p.n.e. powstała już cała sieć umocnionych osad i zbiorników wody wzdłuż starodawnego traktu, prowadzącego

z Puntu (południowa część Półwyspu Arabskiego) nad Morze Śródziemne. Z uwagi na najbardziej pożądaną towar zyskał on nazwę Kadzidlanego Szlaku. W IV w. p.n.e. kontrolę nad nim zaczęli przejmować Nabatejczycy (dziś południowa Jordania z Petrą), którzy w machteszu wzniesli swoją strażnicę Chan Saharonim przy źródle o podobnej nazwie. Doprowadzili oni tereny do gospodarczego rozkwitu. Tu też w IV–VI w. n.e. ukształtował się silny ośrodek chrześcijaństwa, zniszczony jednak przez nomadycznych Arabów.

Obecnie Machtesz Ramon cieszy się rosnącym uznaniem i edukacyjnym wykorzystaniem. Na skraju urwiska powstała nowoczesna placówka muzealno-edukacyjna, związana z miasteczkiem Mitzpe Ramon. Pod opieką pracowników organizowane są specjalistyczne wycieczki, także w głąb depresji, posiadające w programie problematykę przyrody nieożywionej lub ożywionej. Dzieciom oferowane są ponadto gry i zabawy o charakterze edukacyjnym, nawiązujące do starodawnych kultur tu żyjących.

PARK NARODOWY KRKA – SKARBNIKA CHORWACKIEJ NATURY

J. Hikisz, K. Kwiatkowska (Łódź)

Ryc. 1. Lokalizacja Parku.

Chorwacja to kraj o dużej liczbie obszarów chronionych w skład których wchodzi m.in. parki narodowe. Park Narodowy Krka to jeden z ośmiu tego typu obiektów. Zajmuje powierzchnię 109 km², wzdłuż brzegów rzeki Krka (dwa kilometry w dół jej biegu od Knina

do Skradina) oraz dolny bieg rzeki Čikola. Utworzony został w roku 1985 i obecnie położony jest na terenie żupanii (województwo) Šibenik-Knin (Šibensko-kinnska županija), w środkowej Dalmacji. Poszczególne odcinki rzeki Krka zostały objęte ochroną już w 1948 roku. Większymi miastami w okolicach Parku są Skradin, Šibenik i Knin. Celem powołania PN Krka była ochrona krasowej rzeki, szczególnie jej dolnego biegu. Pełni on ważną funkcję przyrodniczą, edukacyjną, kulturalno-historyczną i rekreacyjną.

Siedzibą dyrekcji Parku jest Šibenik ze swoimi oddziałami w Knin i Drniš. Centrum informacji turystycznej zostało otwarte w 2007 roku w Skradinie. Park Narodowy Krka dostępny jest dla publiczności przez cały rok, a zwiedzać go można drogą wodną, po drogach publicznych oraz szlakami pieszymi. Wejścia do Parku są dwa: w Skradinie i Lozovac. Jeżeli planujemy dojazd indywidualny możemy dotrzeć tu autobusem kursującym z Šibenika do Skradina, zatrzymującym się przy wejściu wschodnim – Lozovac. Inną możliwością jest rejs łodzią, którego opłata wliczona jest w cenę biletu wstępu – 70 kun. Sama podróż drogą wodną zajmuje niespełna 25 minut, a łódź kursuje co pół godziny.

Planując wycieczkę do klasztoru Krka, musimy pamiętać o jej wcześniejszym zarezerwowaniu i ustaleniu szczegółów z dyrekcją Parku, chyba, że wykupimy bilet na zwiedzanie z wycieczką. Środki transportu parkowego działają jedynie od kwietnia do października. Wybierając się na zwiedzanie w innych miesiącach, musimy być przygotowani na 45 minutowy spacer z parkingu do któregoś z wejść.

Ryc. 2. Widok na port w Skradinie. Fot. K. Kwiatkowska.

Słoneczna Dalmacja

Park Narodowy Krka leży niemalże w samym centrum krainy historycznej zwanej Dalmacją. Rozciąga się ona wzdłuż wybrzeża Adriatyku, tworząc pas o szerokości 50 km i długości 400 km.

Region Šibenika jest jednym z najbardziej słonecznych w całej Chorwacji. Wyraźnie widać tutaj wpływ wilgotnych, morskich mas powietrza, które docierają w głąb lądu i ścierają się z surowym, suchym powietrzem kontynentalnym, panującym w górnym odcinku rzeki Krka i jej partiach źródłowych. Im dalej od linii wybrzeża, tym mniejszy wpływ morskiego powietrza. Średnie temperatury roczne to odpowiednio: 15°C dla Šibenika i 13°C dla Knina. Najzimniejszym miesiącem na tym obszarze jest styczeń, wtedy temperatura spada do 5–7°C. Latem, nasłonecznienie zwiększa się, a temperatura wzrasta średnio do 25°C. Najwyższą temperaturą zanotowaną kiedykolwiek na tym terenie było 39,6°C, podczas gdy najniższą –18,3°C. W ciągu roku występuje tu ponad 100 dni bezchmurnych.

W rejonie Šibenika notuje się zazwyczaj około 2600 godzin nasłonecznienia, a w Kninie około 2400 godzin w ciągu roku. Obszar ten uważany jest za nasłonecznione miejsce w Chorwacji. Roczne opady wynoszą tutaj od 809 do 1078 mm z maksimum przypadającym na miesiące chłodne: od października do lutego. Najsuchszy miesiąc to lipiec, kiedy to opady nie przekraczają wartości 30 mm. Śnieg jest bardzo

rzadkim zjawiskiem w tej części Chorwacji i pojawia się jedynie w pobliżu wybrzeża. Średnia wilgotność jest dość wysoka i waha się pomiędzy 57 a 67%.

Podczas chłodniejszej części roku dolina rzeki Krka jest wystawiona na działanie północno-wschodnich i południowo-wschodnich wiatrów nazywanych bora i scirocco. Moc wiatru scirocco jest imponująca i może czasami nieco przeszkadzać w zwiedzaniu.

Ryc. 3. Łódź kursująca między Skradinem, a głównym wejściem Parku. Fot. K. Kwiatkowska.

W cieplejszych miesiącach roku, szczególnie na wybrzeżu, możemy doświadczyć delikatnych powiewów wiatru zwanego mistralem, pojawiającego się głównie podczas bezchmurnego dnia.

Kras, trawertyny i malownicza rzeka

Park Narodowy Krka został utworzony głównie ze względu na walory przyrodnicze. Charakterystyczna budowa geologiczna, obfitość zjawisk krasowych, wspaniałe kaniony i płynące w nich rzeki z licznymi wodospadami to niewątpliwa perełka chorwackiej przyrody.

Obecna rzeźba tego terenu jest wynikiem ruchów tektonicznych i procesów krasowych w warstwach skał zbudowanych z węgla wapnia. W plejstocenie, w wyniku jednej z deglacji, topnienie lodu na Ziemi przyczyniło się do podniesienia poziomu morza. Spowodowało to zatopienie dzisiejszego wybrzeża Adriatyku i utworzenie estuarium rzeki Krka od Prokljansko Jezero aż po Šibenik. Na obszarze Parku występują liczne zjawiska krasowe, którym towarzyszy tworzenie trawertynu czyli martwicy wapiennej. W skutek ubytku tlenu z wody podziemnej, wypływającej na powierzchnię, wytrąca się wapń i osadza na organizmach np. mchach, tworząc różne formy geologiczne. Wiek trawertynu wodospadu Skradinski Buk szacowany jest na około siedem tysięcy lat. Z uwagi na ciągły proces tworzenia nowych form i przyrastania (około 3 mm rocznie) nazywany jest on

„żyjącym trawertynem”. Na terenie dawnego biegu rzeki Krka występuje nieprzyrastający, tzw. „martwy trawertyn”, który datuje się na 125 000 lat. To właśnie procesy krasowe i odkładanie się martwicy wapiennej zapoczątkowały powstanie szeregu kaskad na terenie Parku. Na tych procesach opiera się jego dzisiejszy obraz hydrogeologiczny.

Ryc. 4. Malowniczy kanion rzeki Krka. Fot. K. Kwiatkowska.

Osią Parku jest jedna z Chorwackich rzek – Krka. Swój początek bierze u podnóża Gór Dynarskich na wysokości 224 m n.p.m., kończąc bieg w Adriatyku. Ma 72,5 km długości. Zasilana jest przez inne rzeki, w tym płynącą również na terenie Parku i wpadającą

Ryc. 5. Ściana skalna pokryta trawertynem. Fot. K. Kwiatkowska.

cą do jeziora Visovac – Čikole. Płynąca woda wrzywna się w wapienne skały tworząc rozległe kaniony

i wąwozy, a powstałe w wyniku zjawisk krasowych wodospady naciekowe stanowią niewątpliwą atrakcję tego miejsca. Są to: Bilusica Buk (22,4 m), Corica Buk (15,5 m), Manojlovacki Slap – stanowiący ciąg wodospadów o wysokości 59,6 m, z główną kaskadą 32 m, Rosnajak (8,4 m), Miljacka Slap (23,8 m), Roški Slap (25,5 m) oraz największy Skradinski Buk (17 kaskad o łącznej wysokości 45,7 m). Rzeka pokonując kolejne progi tworzy za wodospadem Roški Slap rozległe jezioro Visovac, które kończy się wspomnianym wcześniej wodospadem Skradinski Buk.

Wzdłuż całego koryta rzeki odkryto ponad 100 krasowych jaskiń, z czego około 40 znajduje się na terenie Parku Narodowego. Największa z nich usytuowana jest w pobliżu wodospadu Miljacka Slap. Do tej pory zbadano ponad 1750 m jej korytarzy. W czasie niskich stanów wód w jaskini tworzy się rozległe jezioro o nieznannej głębokości.

Ryc. 6. Kaskady wchodzące w skład kompleksu wodospadów Skradinski Buk. Fot. K. Kwiatkowska.

Świat roślin i zwierząt

Park Narodowy Krka znajduje się w obszarze śródziemnomorskim. Takie położenie sprawia, że mamy tu do czynienia z różnorodnymi habitatami (biotopami) i mozaikowym charakterem występowania roślin i zwierząt. Teren odznacza się ciekawą i bogatą w gatunki florą i fauną, niejednokrotnie charakterystyczną tylko dla tej części Europy.

Stwierdzono tu występowanie około 860 gatunków roślin. Wiele z nich to endemity obszaru adriatyckiego.

Wśród nich wyróżnić można między innymi: 2 gatunki z rodziny dzwonkowatych – *Campanula lepida* i *Campanula pyramidalis* oraz *Inula verbascifolia* i *Tanacetum cinerariifolium* z rodziny astrowatych, czy rosnący wśród skał kosaciec – *Iris illyrica*. Z go-

Ryc. 7. Śródleśne zbiorowiska endemicznego fiołka adriatyckiego (*Viola adriatica*). Fot. K. Kwiatkowska.

racym i suchym siedliskiem związane są takie endemiczne gatunki jak: wilczomlecze – *Euphorbia characias wulfeni* i *Euphorbia fragifera*, fiołek – *Viola adriatica*, oset – *Carduus micropterus*, chaber – *Centaurea spinosociolata* i szalwia – *Salvia bertolonii*. Wzdłuż rzeki Krka i Čikola oraz w ich dolinach spotkać można cebulicę łąkową (*Scilla litardierei*), rdest – *Polygonum salicifolium*, grab pospolity (*Carpinus betulus*), perłówkę jednokwiatową (*Melica uniflora*), czy też żywokost lekarski (*Symphytum officinale*). Szczególnie bogate w gatunki są dwa wodospady: Roški Slap (ze swoją fauną kanionową) oraz Skradinski Buk (cenny ze względu na gatunki roślin wodnych).

Wyróżnia się trzy główne zbiorowiska leśne: wiecznie zielone lasy mieszane z przewagą dębu ostrolistnego (*Quercus Ilex*) i jesionu mannowego (*Fraxinus ornus*), lasy mieszane z dębem omszonym (*Quercus pubescens*) i grabem wschodnim (*Carpinus orientalis*) oraz lasy mieszane z dominującym chmielgrabem europejskim (*Ostrya carpinifolia*) i seslerią (*Sesleria autumnalis*).

Park Narodowy Krka to jednak nie tylko obszary porośnięte lasem, ale także kamieniste łąki i pastwiska znajdujące się w jego południowej części, nadające charakterystyczny wygląd chorwackiemu wybrzeżu. Na terenach tych na początku XX w. wprowadzono sztucznie dwa gatunki sosny: sosnę alepską (*Pinus halepensis*) i sosnę czarną (*Pinus nigra*). Oba te gatunki stosowane są w leśnictwie do umacniania nadmorskich wydm i wybrzeży.

Różnorodność gatunkowa zwierząt zależy w dużej mierze od roślinności, która występuje na terenie PN Krka. Charakterystyczna dla tego regionu flora, i jej bogactwo gatunkowe, z wysoką liczbą endemicznych gatunków sprawia, że również fauna jest tu wyjątkowa.

Ryc. 8. Endemiczne ryby z rodzaju *Leuciscus*. Fot. K. Kwiatkowska.

Bezkęgowce są grupą słabo poznaną. Najlepiej zbadane są chrząszcze (289 gatunków), ważki (34 gatunki) i motyle (200 gatunków). Wśród ważek najczęściej spotyka się np. świteziankę dziewicę (*Calopteryx virgo*) i świteziankę błyszczącą (*Calopteryx splendens*), ważkę żółtą (*Libellula fulva*) czy szafrankę czerwoną (*Crocothemis erythraea*). Ciekawym gatunkiem jest pałątka – *Chalcolestes parvidens*, której stanowisko jest jedynym w całej Chorwacji. Wśród motyli wyróżnić można chronione: pazia królowej (*Papilio machaon*), pazia żeglarza (*Iphiclidides podalirius*) oraz listkowca cytrynka (*Gonepteryx cleopatra*), którego populacja nad Skradinskim Bukiem jest największa w całym kraju. Obok nich żyje jeden z największych motyli Europy – piękniś sułtanek (*Charaxes jaspis*). Według dostępnych informacji, w rzece Krka występują 403 gatunki bezkręgowców słodkowodnych. Najliczniejszymi grupami są pierwotniaki (117 gatunków) i owady (126 gatunków).

Stwierdzono tu obecność 20 gatunków ryb, wśród których 10 zaliczanych jest do gatunków endemicznych, czyniąc to miejsce wyjątkowym w skali całej Europy. Górne odcinki rzeki charakteryzuje dominacja pstrąga potokowego (*Salmo trutta*) i tęczowego (*Oncorhynchus mykiss*), łososia adriatyckiego z podgatunkiem charakterystycznym tylko dla rzeki Krka (*Salmothymus obtusirostris krkensis*) oraz zagrożonego wyginięciem, endemicznego pstrąga marmurkowego (*Salmo marmoratus*), występującego tylko w niektórych bałkańskich rzekach. Środkowy odcinek rzeki, jezioro Visovac oraz rejon wodospadu Skradinski Buk to bogactwo endemicznych gatunków. Należą do nich: wzdręga (*Scardinius erythrophthalmus hesperidicus*), charakterystyczny dla zbiorników

krasowych brzanokielb (*Aulopyge huegelii*), kleń jugosłowiański (*Leuciscus illyricus*), jelec adriatycki (*Leuciscus svallize*) i brzanka bałkańska (*Barbus plebejus*). Żyją tu także gatunki bardziej pospolite np. lin (*Tinca tinca*) czy węgorz europejski (*Anguilla anguilla*). Ciekawym przypadkiem jest występowanie w wodach Parku gembuzji pospolitej (*Gambusia affinis*). Ryba ta została sprowadzona do Europy ze Stanów Zjednoczonych. Jej introdukcja miała na celu walkę z malarią. Gatunek ten zjada bardzo duże ilości larw i poczwerek komarów, dzięki czemu traktowany

Ryc. 9. Czapla siwa (*Ardea cinerea*). Fot. K. Kwiatkowska.

był jako biologiczna metoda walki z tą chorobą. Jest ona rybą bardzo wytrzymałą, potrafiącą znieść temperatury bliskie 0°C, jak i dochodzące nawet do 30°C. Obecnie jest to gatunek szeroko rozprzestrzeniony w całej Europie południowej, głównie w rejonie Morza Śródziemnego. W wodach rzeki Krka żyją ponadto trzy pozostałe endemiczne gatunki: jelec chorwacki (*Leuciscus polylepis*), gatunek ryby z rodziny babkowatych (Gobiidae) – *Knipowitschia mrakovici* oraz niewielka ryba karpowata (Cyprinidae) – *Phoxinellus dalmaticus*.

Trzcinowiska, podmokłe łąki i jeziora położone wzdłuż brzegu rzeki zamieszkałe są przez liczne gatunki płazów, a zarośla i kamienne kryjówki są schronieniem dla gadów. W Parku Narodowym Krka obserwuje się osiem gatunków płazów. Do najpospolitszych należą: żaba śmieszka (*Rana ridibunda*), żaba dalmatyńska (*Rana dalmatina*), ropucha szara (*Bufo bufo*) i zielona (*B. viridis*). W koronach drzew spotkać można rzekotkę drzewną (*Hyla arborea*), a w większych kałużach i niewielkich zbiornikach wodnych traszkę górską (*Triturus alpestris*). W wilgotnych lasach żyją salamandry plamiste (*Salamandra salamandra*) a w niektórych jaskiniach i kanionach rzeki Krka i Čikola występuje odmieniec jaskiniowy (*Proteus anguinus*) – endemiczny gatunek, będący

największym przedstawicielem płazów tego regionu. Na terenie Parku żyją 22 gatunki gadów. Najliczniejszym ich przedstawicielem jest żółw błotny (*Emys orbicularis*), żyjący w rzece Krka oraz lądowy – żółw grecki (*Testudo hermanni*). Znaczna jest różnorodność węży. Na terenach wilgotnych spotkać można zaskrońca rybołowa (*Natrix tessellata*), a wśród skał położa wysmukłego (*Coluber najadum*), położa długogonowego (*C. gemonensis*), węża Eskulapa (*Elaphe longissima*) oraz węża czteropasiastego (*E. quatuorlineata*). Występują również gatunki jadowite takie jak: żmija nosoroga (*Vipera ammodytes*), malpolon (*Malpolon monspessulanus*) oraz wąż koci (*Telescopus fallax*). Bogata jest również fauna jaszczurek. Do najciekawszych należy jaszczurka trójpęga (*Lacerta trilineata*) oraz beznoga jaszczurka – żółtopuzik bałkański (*Ophisaurus apodus*). Szczególną uwagę należy też zwrócić na trzy endemiczne gatunki tych gadów: łuszcnicę wspaniałą (*Algyroides nigropunctatus*), jaszczurkę ostropyską (*Lacerta oxycephala*) oraz murówkę adriatycką (*Podarcis melisellensis*). Wszystkie gatunki płazów i gadów objęte są w Chorwacji ścisłą ochroną.

Obszar Parku ma duże znaczenie ornitologiczne. Stwierdzono tu występowanie 211 gatunków ptaków, co stanowi 56% całej awifauny Chorwacji. 111 taksonów uznanych jest za zagrożone w skali całego kraju. Liczne ptaki zatrzymują się tutaj na przelotach wiosennych i jesiennych, co powoduje, że miejsce to uważane jest za jedno z ważniejszych na trasach migracji ptaków w Europie. W okresach tych na podmokłych łąkach i zbiornikach wodnych obserwować można ślepowrona (*Nycticorax nycticorax*), czaplę modronosą (*Ardeola ralloides*), czaplę nadobną (*Egretta garzetta*), hełmiatkę (*Netta rufina*), ogorzałkę (*Aythya marila*), rożeńca (*Anas acuta*) czy też bardziej popularne: łyskę (*Fulica atra*), krzyżówkę (*Anas platyrhynchos*), głowienkę (*Aythya ferina*) i czernicę (*A. fuligula*). Rzeka Krka to miejsce zimowania ponad 60 gatunków m.in. tamaryszki (*Acrocephalus melanopogon*) i wąsatki (*Panurus biarmicus*). Bogata i ciekawa jest szczególnie fauna ptaków drapieżnych, gniazdujących na terenie Parku. Spotkać tu można między innymi: raroga górskiego (*Falco biarmicus*), sokoła wędrownego (*F. peregrinus*), gadożera (*Circetus gallicus*). Innymi lęgowymi gatunkami są m.in. kalandra szara (*Melanocorypha calandria*), bąk (*Botaurus stellaris*) czy skowrończyk - *Calandrella cinerea brachydactyla*.

Wykazano tu 46 gatunków ssaków, z których aż 23 umieszczone są w Czerwonej Księdze gatunków zagrożonych Chorwacji. Cztery z nich mają status zagrożenia wyginięciem w skali całej Europy. Są to:

podkowiec duży (*Rhinolophus ferrumequinum*), wilk (*Canis lupus*), wydra europejska (*Lutra lutra*) i żbik (*Felis silvestris*). Cenna jest także fauna nietoperzy. Szacuje się, że na terenie Parku żyje 18 gatunków tych ssaków, a większość wymieniona jest w Czerwonej Księdze jako zwierzęta zagrożone wymarciem. Do bardziej charakterystycznych należą między innymi: nocek Bechsteina (*Myotis bechsteini*), nocek rudy (*M. daubentonii*) i nocek długopalcy (*M. capaccinii*). Na całym terenie Parku powszechnie występują: łasica (*Mustela nivalis*), borsuk (*Meles meles*),

Ryc. 10. Autobus dowożący turystów do głównego wejścia Parku. Fot. K. Kwiatkowska.

lis (*Vulpes vulpes*), dzik (*Sus scrofa*) oraz szakal złocisty (*Canis aureus*). Wzdłuż brzegów rzeki żyje również endemiczny podgatunek żołądnicy (*Eliomys quercinus dalmaticus*).

Atrakcje i zaplecze turystyczne

Park jest bardzo dobrze wyposażony we wszelkiego rodzaju udogodnienia, pozwalające w maksymalnym stopniu poznać jego atrakcje. Turystów wożą parkowe autobusy i łodzie. Dla osób chcących odbyć pieszą wędrowkę przygotowano liczne szlaki, na które składają się drogi leśne oraz kładki prowadzące przez rzekę i tereny podmokłe, a także zmierzające nad największą atrakcją jaką są wodospady i wspaniałe formy krasowe. W PN Krka znajdują się ścieżki edukacyjne dobrze opisujące znajdujące się tu zabytki i otaczającą przyrodę. Nie brakuje również punktów obserwacyjnych czy informacji turystycznych. Niewątpliwą przyjemnością jest możliwość kąpieli u podnóża wodospadu Skradinski Buk. Od tego miejsca turyści najczęściej rozpoczynają zwiedzanie. Na szlakach możemy napotkać restauracje, sklepy z pamiątkami, a także sprzedawców, oferujących lokalne przysmaki i napoje. Dla kogoś, kto chciałby obcować sam na sam z naturą może to być sporą niedogodnością.

Każda osoba znajdzie w tym Parku coś dla siebie, gdyż nie brakuje w nim zarówno miejsc pełnych ludzi, jak i bardziej odosobnionych, gdzie można podziwiać jedynie piękno krasowej rzeki i jej wodospadów. Odwiedzający mogą zaopatrzyć się w kolorową i dobrze wydaną broszurę informacyjną, dostępną również w języku polskim.

Oprócz zwiedzania Parku jako miejsca atrakcyjnego przyrodniczo, bogatego w różnorodne gatunki fauny i flory, warto również pokusić się o zejście z głównych szlaków turystycznych i odkrycie nie-

Ryc. 11. Wyznaczone miejsce odpoczynku. Fot. K. Kwiatkowska.

zwykłego dziedzictwa historyczno-kulturowego tych terenów.

Wzdłuż brzegów rzeki Krka natkniemy się na ruiny największych i najbardziej znaczących czternastowiecznych struktur obronnych: Kamičak, Trošenj, Nečven, Bogočin i Ključica. Cały obszar pomiędzy rzeką Krka i rzeką Čikola, łącznie z Górami Prominskimi znany był w średniowieczu jako Prominsko – Miljevacki, gdzie książęta i szlachta wznosili wspaniałe miasta-fortece. Do dziś przetrwały wieże oraz mury obronne, przywodzące na myśl ówczesną świetność tych budowli. Fortece zbudowane wzdłuż lewego i prawego brzegu kanionu Krka służyły nie tylko celom obronnym, ale także były miejscem podpisywania umów i prowadzenia średniowiecznych interesów. Chorwacki ród Subi wznosił twierdzę Trošenji-grad (Čučevo) oraz Rogovo na prawym brzegu rzeki, podczas gdy budowle lewego brzegu (Nečven, Bogočin i Kamičak) powstały za sprawą rodzin Nelić, Martinušić, Bogetić, Utješinović i Mišljenović.

W samym centrum Parku, niecałe 2 km od wejścia, tuż przy wodospadzie Skradinski Buk można zobaczyć pozostałość hydroelektrowni wytwarzającej prąd dla Šibenika. Skonstruowana i uruchomiona w roku 1835 elektrownia wodna, wraz z ponad 11 kilometrową infrastrukturą była pierwszą kompletną siecią przesyłową w Chorwacji i jedną ze zbudowanych

najwcześniej w Europie. Dzięki temu osiągnięciu miasto Šibenik zaopatrywane było w elektryczność wcześniej niż Wiedeń, Budapeszt, Rzym czy Londyn. Dziesięć lat po uruchomieniu elektrowni na Skra-

dzających atrakcje w postaci prezentacji mieleńia zboża, prania i uszlachetniania sukna, tkania toreb i dywanów, kucia podków, przewiewania zboża czy też przygotowywania posiłku w starej kuchni (kuźni).

Ryc. 12. Możliwość kąpieli u podnóża Skradinskiego Buku to niewątpliwa atrakcja dla wszystkich odwiedzających PN Krka. Fot. K. Kwiatkowska.

dinskim Buku, jedyne 100 m w dół rzeki, rozpoczęła funkcjonowanie druga hydroelektrownia, działająca po dziś dzień. Ze względu na historyczne znaczenie pierwszej wytwórni prądu (zakład energetyczny), hydroelektrownia Skradinski Buk, objęta jest ochroną i konserwacją jako pomnik architektury przemysłowej.

Wzdłuż rzeki Krka budowano młyny wodne, będące częścią systemu wodnych elektrowni. Dziś wiadomo, że było ich 30, a najlepiej zachowanym i odrestaurowanym jest młyn przy Skradinskim Buku. Jest to ważny pomnik przeszłości gospodarczej Šibenika i całego regionu, będący niegdyś ekonomiczną siłą napędową miasta. W XIV i XV w. młyny wodne wzdłuż rzeki męły ziarno dla wielu miast adriatyckiego wybrzeża od Dubrownika na południu, po Istrię na północy. Ze względu na swoje pierwotne przeznaczenie i ich charakter ludowy, uważane są za zabytek etnologiczno-etnograficzny. Obecnie w odrestaurowanych młynach Parku, przygotowano dla

Rzeka Krka wraz z wodospadami, brzegami, kolorem wody oraz miejscami bogatymi w ciche i spokojne zaułki tworzy niespotykany klimat połączenia spokoju i harmonii. Dlatego od wieków było to miejsce obcowania człowieka z Bogiem. Z tego względu w okolicy istnieje wiele zabytków sakralnych, mających historyczne znaczenie. Najważniejszymi są wyspa Visovac oraz Klasztor Świętego Archaniola.

Wyspa Visovac znajduje się po środku jeziora o tej samej nazwie (będącego częścią rozlewiska rzeki Krka), na której w XV w. wzniesiony został przez Franciszkanów klasztor Matki Boskiej Miłosierdzia i kościół Matki Boskiej Visovac. Pod względem położenia są to budowle wyjątkowe. Podczas burzliwej historii Chorwacji, wyspa odgrywała dużą rolę w świadomości ludzi. Była utożsamiana ze spokojem i modlitwą, a mury franciszkańskiego klasztoru symbolizowały ochronę duchowości i wiary. Visovac jest jednym z najważniejszych symboli, który pomógł

przetrwąć chorwackiej tożsamości. Klasztor posiada ważne kolekcje kościelnych insygniów oraz bogatą bibliotekę z wieloma wartościowymi księgami i inkunabulami. Wysepka ta zaliczana jest do zabytków przyrodniczych i kulturalnych Chorwacji o najwyższej wartości.

Ryc. 13. Ruiny fortecy Ključica. (<http://www.nprka.hr/#/kulturno-povijesna-bastina/srednjovjekovne-utvrde/kljucica/?lang=eng>).

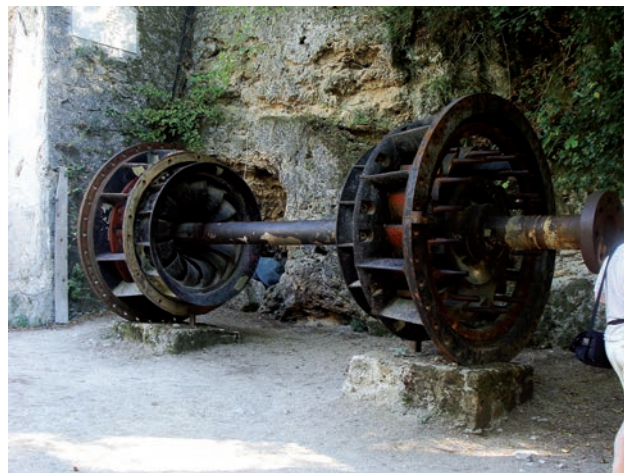
Klasztor Świętego Archaniola usytuowany jest na brzegu środkowego biegu rzeki Krka, w miejscu zwanym Carigradską drogą. Klasztor w bizantyjskim stylu, powstał na fundamentach starej pustelni i do dziś jest jednym z najważniejszych miejsc duchowych Dalmacji. Za budowlą znajduje się mało poznany cmentarz niedostępny dla zwiedzających.

Ryc. 14. Klasztor Matki Boskiej Visovac. (<http://www.nprka.hr/#/kulturno-povijesna-bastina/sakralna-bastina/visovac/?lang=eng>).

Księgozbiór klasztoru zawiera wiele rzadkich dzieł i wartościowych manuskryptów.

Na obszarze otaczającym rzekę Krka prowadzi się wiele wykopalisk archeologicznych, pomagających zgłębić wiedzę o tym regionie. Dostarczają one informacji zarówno o czasach prehistorycznych, jak i nowożytnych. Jednym z odkryć jest jaskinia Ozi-

Ryc. 15. Zachowany fragment infrastruktury hydroelektrowni Skradinski Buk. Fot. K. Kwiatkowska.

dana Pečina, znajdująca się tuż przy Roškim Slapie. Długa na 59 m i szeroka na 7 m jama skrywała w sobie szczątki ceramicznych naczyń kultury Hvar (czasy neolitu). Odnaleziono tutaj również bardzo interesujące fragmenty narzędzi myśliwskich, a także fragmenty kości ludzkich z epoki wczesnego brązu, datowane na 7000 lat.

PN Krka to miejsce warte odwiedzenia dla każdego pragnącego poznać piękno chorwackiej przyrody i kultury. Krasowa rzeka z licznymi wodospadami i kaskadami, płynąca w głębokim kanionie z pewnością zaimponuje swym majestatycznym krajobrazem. Ponadto za sprawą wielu dobrze zachowanych zabytków, poznamy ich historię i zgłębimy wiedzę na temat kultury śródziemnomorskiej. Dla pragnących ekstremalnych wrażeń stworzono możliwość kąpieeli u podnóża jednego z wodospadów, a dla relaksu i odpoczynku wyznaczono odpowiednie miejsca z niezbędną infrastrukturą. Wszystko to wraz ze sprawnie działającym centrum informacyjnym, dobrze oznakowanymi szlakami i ścieżkami edukacyjnymi pozwoli przeżyć niezapomnianą przygodę, a po zwiedzaniu, zregenerować siły w dobrze zorganizowanym zapleczu gastronomicznym.